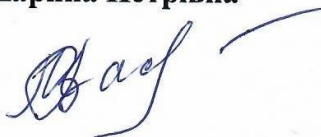

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ВАСИЛЬЄВА Марина Петрівна

УДК 378.016:81'243] (438)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Боярська-Хоменко Анна Володимирівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
в.о. завідувача кафедри освітології та інноваційної
педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бідюк Наталя Михайлівна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри практики іноземної мови та
методики викладання;

доктор педагогічних наук, професор
Колбіна Тетяна Василівна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
професор кафедри іноземних мов та міжкультурної
комунікації.

Захист відбудеться «08» квітня 2021 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий «6» березня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Ткаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Прискорення темпів глобалізації в сучасному світі, активна інтернаціоналізація економіки, науки й культури, зростання трудової й академічної мобільності створюють єдиний освітній простір, що, у свою чергу, зумовлює потребу дорослих людей спілкуватися іноземними мовами. Створення умов для опанування іноземних мов та підвищення якості їх викладання можна вважати одним із пріоритетних напрямків гуманітарної діяльності в умовах приєднання України до єдиного європейського простору вищої освіти. Сьогодні доросле населення України не може здійснювати професійне й міжособистісне спілкування іноземними мовами в достатній мірі. Однією з причин цього є недосконалість підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих в Україні регулюється нормативно-правовими документами, а саме: Законами України «Про освіту» (2017 р.) і «Про вищу освіту» (2014 р.), Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті (2002 р.), Концепцією розвитку педагогічної освіти (2018 р.), Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки (2020 р.).

Розв'язанню проблеми підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих України сприяє вивчення й творче використання теоретичних і практичних надбань з підготовки фахівців зазначеного профілю в закладах вищої освіти країн Європи. Вагомий у цьому аспекті досвід Польщі, яка є найближчим географічним сусідом України, активно співпрацює з нею у всіх сферах суспільного життя взагалі та освітній, зокрема, є членом Європейського Союзу, має цінні напрацювання у проведенні реформ з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, здобула міжнародне визнання щодо розробки та впровадження інноваційних проєктів у галузі мовної освіти.

Вивченню питань підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих приділяли увагу як українські, так і польські дослідники. Зокрема, процес реформування та функціонування системи вищої освіти Польщі в умовах євроінтеграції досліджували В. Андрушкевич, Н. Бідюк, К. Бінницька, А. Василюк, І. Голуб, Ю. Грищук, М. Кічула, Й. Мачаг, Т. Кауцц, М. Квелек, П. Кволік, Х. Квятковська, Я. Морітз, Н. Ничкало, В. Павловська, Т. Хміль, Л. Юрчук, М. Якубовський та інші; особливості підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі розкриті в наукових працях Є. Анджеевської, А. Василюк, П. Генбала, Є. Завадської-Бартнік, М. Келі, К. Клімковської, Т. Колбіної, Х. Комаровської, О. Кузнецової, М. Наврацкої, М. Павлака, К. Пачужки, Д. Пудо, М. Сови, Є. Турковської та інших; функціонування системи освіти дорослих Польщі розглядали А. Боярська-Хоменко, А. Вихрущ, З. Дацко-Пікевич, Т. Десятов, О. Іонова, Н. Ничкало, О. Пастушок, Є. Соларчик-Амброжик, А. Фабіш; зміст, форми та методи професійної підготовки персоналу до роботи з різними категоріями дорослого населення в закладах освіти Польщі вивчали О. Аніщенко, Л. Ващенко, В. Горина, С. Когут, Л. Лук'янова, Й. Мацієвський, О. Самойленко, Т. Сорочан, Л. Тимчук, Р. Черновол-Ткаченко та

інші; компаративні аспекти окресленої проблеми порушили О. Вознюк, С. Деркач, С. Каричковська, Т. Кристопчук, Н. Савченко, О. Токаренко та інші.

Однак попри суттєвий науковий доробок, питання змісту, форм та методів підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти Польщі, донині не були предметом спеціального вивчення.

Актуальність дослідження зумовлена також наявністю *суперечностей* між: об'єктивними потребами суспільства у висококваліфікованих викладачах іноземних мов для забезпечення професійної діяльності в системі освіти дорослих та неможливістю задовольнити ці потреби в умовах традиційної системи професійної підготовки фахівців; прийняттям міжнародних вимог до професійної діяльності фахівців із навчання дорослих й недостатнім рівнем їхньої готовності до якісного виконання своїх функцій через недосконалість змістового та науково-методичного забезпечення освітнього процесу в закладах вищої освіти України; наявністю багатого і педагогічно цінного досвіду Польщі щодо підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих та відсутністю вітчизняних порівняльно-педагогічних студій, присвячених його вивченню й узагальненню.

Отже, актуальність проблеми, недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості в сучасній педагогічній науці, об'єктивна потреба розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження – **«Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри початкової й професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (державний реєстраційний номер 0111U008876). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 21 листопада 2017 р.) та уточнено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 6 від 12 жовтня 2020 р.).

Мета дослідження – проаналізувати теоретичні положення та узагальнити практику підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих для творчого використання конструктивних ідей європейського досвіду в сучасній вищій школі України.

Відповідно до мети дослідження сформульовано такі **завдання**:

1. Схарактеризувати стан наукової розробки проблеми, яка вивчається, і визначити термінологічне поле дослідження.
2. Проаналізувати систему освіти дорослих у Польщі та розкрити передумови виникнення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в зазначеній системі.

3. З'ясувати зміст, форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих.
4. Здійснити порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі та України до професійної діяльності в системі освіти дорослих, розробити рекомендації щодо впровадження польського досвіду в закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі.

Предмет дослідження – теорія та практика підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Методи дослідження. У процесі наукового пошуку використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, узагальнення) з метою висвітлення ступеня наукової розробленості зазначеної проблеми, уточнення суті базових понять дисертації, з'ясування системи освіти дорослих, яка існує в Польщі, порівняння змісту, форм і методів підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти Польщі та України; спеціальні – проблемно-цільовий – сприяв розробці структури дослідження, ретроспективний – дав змогу розкрити передумови виникнення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих; інформаційно-описовий – дозволив розкрити зміст, форми та методи підготовки зазначених фахівців у закладах вищої освіти Польщі; прогностичний – сприяв розробці рекомендацій щодо використання ідей і педагогічно цінного досвіду Польщі в підготовці майбутніх викладачів іноземних мов України до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Джерельну базу дослідження становлять:

- законодавчі та нормативні документи міжнародних організацій (Ради Європи, Європейського Союзу, ЮНЕСКО, Організації економічного співробітництва і розвитку (Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2001 р.) (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*), Європейський профіль підготовки викладачів-мовників (2005 р.) (*The European Profile for Language Teacher Education*), Європейське портфоліо для студентів – майбутніх викладачів мов (2007 р.) (*The European Portfolio for Student Teachers of Languages. A Reflection Tool for Language Teacher Education*) та ін.);

- законодавчі акти Польщі (Конституція Республіки Польща (1997 р.) (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*) (1991 р.), Закон про систему освіти (*USTAWA o systemie oświaty*); Закон про вищу освіту та науку (2018 р.) (*Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*) та ін. та нормативні документи Міністерства народної освіти та Міністерства науки та вищої освіти Польщі щодо змісту вищої освіти, підготовки й діяльності викладача іноземної мови, його статусу й функцій (Закон про вищу освіту та науку (2018 р.) (*Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*); Розпорядження Міністра науки і вищої освіти про стандарт підготовки до виконання професії викладача (2019 р.) (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w*

sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela), Розпорядження Міністра народної освіти про конкретні рівні кваліфікації педагогічних кадрів (2017 р.) (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli*), та ін.); доповіді державних освітніх установ Польщі (Польського неofilологічного товариства (*Polskie Towarzystwo Neofilologiczne*), Центру післядипломної підготовки викладачів (*Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli*);

- *законодавчі акти України*: закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998 р.), Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті (2002 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018 р.), Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти (2019 р.), Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі» (2016 р.), Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2018 р.), проєкт Закону України «Про освіту дорослих» (2020 р.), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки (2020 р.), тощо;

- *освітні програми й навчальні плани* факультетів іноземних мов за напрямом підготовки «викладач»;

- *електронна документація* офіційних сайтів закладів вищої освіти Польщі та статистичні дані Центрального статистичного офісу Польщі (*Główny Urząd Statystyczny*);

- *матеріали Європейських мереж* інформації й документації в галузі освіти EURYDICE, EUROSTAT, Європейський освітній тезаурус, Європейський педагогічний глосарій, тощо;

- *педагогічна періодика Польщі* («Освіта» (*Edukacja*), «Освіта дорослих» (*Edukacja Dorosłych*), «Освіта протягом життя» (*Edukacja Ustawiczna Dorosłych*), «Іноземні мови в школі» (*Języki Obce w Szkole*), «Культура і освіта» (*Kultura i Edukacja*), «Андрогогічний щорічник» (*Rocznik Andragogiczny*), «Професійна школа» (*Szkoła Zawodowa*), «Зошити з глотодидактики» (*Zeszyty Glottodydaktyczne*), «Викладач» (*The Teacher*) та ін.) та України («Вища освіта України», «Педагогічні науки», «Педагогічний дискурс», «Імідж сучасного педагога», «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи», «Освітологія», «Українська полоністика», «Український педагогічний журнал» та ін.).

- *результати стажування* здобувача у ЗВО (м. Варшава, 2020).

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- *уперше* виявлено змістовий компонент підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих, який складається з фахової («Практичний курс англійської мов», «Іноземна мова», «Іноземна мова академічного спілкування», «Іноземна мова професійного спрямування»), психолого-педагогічної («Андрогогіка», «Педагогічна психологія», «Соціально-освітня психологія», «Педагогіка на різних освітніх етапах», «Вступ до освіти дорослих з елементами прикладної лінгвістики», «Сучасні проблеми освіти людини», «Вступ до психолінгвістики»), дидактичної («Загальна дидактика»,

«Інформаційні технології в дидактиці»), методичної («Нові технології у викладанні іноземних мов»), «Методика навчання іноземних мов для спеціальних цілей», «Тестування та оцінювання під час вивчення іноземних мов для спеціальних цілей»), науково-дослідницької та практичної підготовки;

– проаналізовано досвід практичної та науково-дослідницької підготовки фахівців зазначеного профілю в закладах вищої освіти Польщі (організація практичної підготовки в закладах освіти дорослих, на курсах іноземних мов при університетах, на комерційних курсах іноземних мов, в умовах корпоративного навчання, в літніх мовних школах, у будинках культури та ін.; написання магістерських досліджень із методики навчання дорослих, психолінгвістики і т. ін.);

– проведено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі та України;

– надано рекомендації щодо використання педагогічно цінних ідей та досвіду Польщі для вдосконалення змісту вищої філологічної освіти України (введення у зміст навчальних програм нормативних дисциплін з основ навчання дорослих та дисциплін вільного вибору з вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням; удосконалення методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов шляхом вивчення методики навчання іноземних мов професійного спрямування та методики підготовки дорослих слухачів до складання міжнародних іспитів; запровадження практичної підготовки фахівців на базі закладів навчання дорослих тощо).

Поглиблено уявлення про форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих (мінілекції, дискусії, методи роботи з книгою, аналіз текстів, вивчення прикладів, аналіз окремих питань, змішане навчання, модель перевернутого класу і т.ін.).

До наукового обігу введено законодавчі акти, освітні програми, плани провідних університетів Польщі з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження відкривають нові можливості для подальших наукових пошуків у галузі компаративістики, сприяють вдосконаленню змісту, форм та методів підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих України.

Практичне значення роботи засвідчує і підготовка автором навчальних посібників «Англійська для аспірантів» та «Усі вправи з граматики англійської мови» для дорослих, в яких використано цінний досвід (методичні прийоми, вправи різних типів з нарощуванням складності та ін.) підготовки викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі.

Запропоновано авторський спецкурс «Сучасні підходи до навчання іноземних мов дорослих» для закладів неформальної освіти, який *апробовано* на курсах іноземних мов «English School of Tomorrow» у м. Харків, та дисципліну вільного вибору «Культура міжнародного ділового спілкування» для магістрів першого року заочної форми навчання спеціальностей 014.21 Середня освіта «Мова і література (англійська)» та 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)».

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-630 від 18.11.2020 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 0104-648 від 14.12.2020 р.), Харківського національного університету внутрішніх справ (довідка № 593 від 14.12.2020), Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна (довідка № 01-04/278-1 від 14.12.2020 р.).

Одержані в ході дослідження результати та висновки *можуть бути використані* для оновлення змісту ОП підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.02 «Середня освіта» (мова й література (з певної мови)); удосконалення навчальних і робочих навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного циклу; укладання навчально-методичних комплексів професійно орієнтованих дисциплін; підготовки дистанційних курсів з методики навчання іноземних мов дорослих; розроблення курсів дисциплін вільного вибору для підготовки майбутніх викладачів-мовників («Порівняльна педагогіка», «Андрагогіка»), проведення педагогічної практики.

Здобутими в процесі дослідження узагальненими та систематизованими науковими положеннями *можуть послуговуватися* менеджери закладів вищої педагогічної освіти для створення належної інфраструктури й ресурсного забезпечення процесу підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих; установи неформальної освіти – для проектування їхнього кар'єрного зростання; науковці, викладачі, які проводять історико-педагогічний аналіз та компаративні розвідки.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на наукових конференціях різних рівнів, а саме:

– *міжнародних*: «Сучасна педагогіка та психологія: методологія, теорія і практика» (Київ, 2018), «Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє» (Київ, 2018), «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг, 2018), «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2018), «Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку» (Дніпро, 2019), «Психологія та педагогіка у ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень» (Київ, 2019), «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти» (Харків, 2019), «Педагогіка і психологія: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі» (Одеса, 2019), «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку науки» (Київ, 2020), «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути» (Дніпро, 2020), «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти» (Львів, 2020);

– *усеукраїнських*: «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (Дніпро, 2018), «Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань» (Харків, 2018).

Основні положення, результати й висновки дослідження обговорено на засіданнях кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2017-2020 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 28 друкованих працях (із них 25 одноосібних), із яких: 2 навчальні посібники, 4 статті в наукових

фахових виданнях України, 1 у міжнародному періодичному виданні, 3 статті в наукових періодичних виданнях України, 17 тез та виступів на конференціях, 1 стаття в колективній монографії, виданій у країні Європейського Союзу.

Особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві. У навчальному посібнику «Англійська для аспірантів» автору належить підготовка розділів «Відвідування конференцій» та «Міжнародне співробітництво». У навчальному посібнику «Усі вправи з граматики англійської мови» автором розроблено граматичні вправи середнього та післясереднього рівнів для дорослих.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (434 найменування, з них 246 – іноземними мовами) і 8 додатків (на 39 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 301 сторінку, основний зміст викладено на 190 сторінках. Робота містить ілюстративний матеріал – 3 таблиці (на 8 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** аргументовано актуальність проблеми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами й темами; окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи наукового пошуку; обґрунтовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення дисертаційних положень; представлено відомості про апробацію й упровадження результатів; подано інформацію про публікації, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі **«Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих як актуальна проблема порівняльної педагогіки»** з'ясовано ступінь дослідження порушеного питання в педагогічній літературі Польщі й України, визначено термінологічне поле дослідження, надана характеристика системи освіти дорослих у Польщі, з'ясовано передумови становлення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що окремі аспекти підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих стали предметом наукових пошуків учених України та Польщі. Установлено, що вивчення окреслених питань здійснювалося за такими напрямками, як-то: реформування системи вищої освіти Польщі в умовах євроінтеграції (В. Андрушкевич, К. Бінницька, Ю. Гришук, В. Майборода, А. Джеджідчак-Фолтин (A. Dziejczak-Foltyn), Х. Квятковська (H. Kwiatkowska), М. Якубовський (M. Jakubowski) та інші); професійна підготовка майбутніх викладачів іноземних мов (А. Василюк, Є. Анджеевська (E. Andrzejewska), Х. Комаровська (H. Komarowska) та інші); функціонування системи освіти дорослих Польщі (А. Боярська-Хоменко, Л. Лук'янова, О. Пастушок, Є. Соларчик-Амброжик (E. Soloarczuk-Ambrozik) та інші); зміст, форми та методи професійної підготовки персоналу до роботи з різними категоріями дорослого населення в закладах освіти Польщі (О. Аніщенко, Л. Ващенко, Й. Мацієвський (J. Maciejewski) та інші).

У дисертації здійснено аналіз основних понять дослідження: «викладач», «викладач іноземних мов», «дорослість», «дорослий учень», «професійна діяльність», «освіта», «освіта дорослих», «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності». На основі студіювання науково-педагогічних джерел запропоновано визначення провідного поняття дослідження – «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих». З'ясовано, що під зазначеним поняттям слід розуміти оволодіння майбутніми викладачами теоретичними знаннями та практичними вміннями й навичками у сфері навчання іноземних мов, формування їхньої міжкультурної компетентності та готовності до здійснення професійної діяльності у закладах освіти дорослих, розвиток наукового мислення в умовах реалій, що швидко змінюються.

Установлено, що система освіти дорослих у сучасній Польщі носить загальнодержавний характер, має відповідне нормативно-правове забезпечення, є варіативною і гнучкою, побудована з урахуванням різноманітних потреб дорослого населення в продовженні навчання (здобуття освіти різних рівнів, перспектива працевлаштування, підвищення кваліфікації, професійна перепідготовка та ін.). З'ясовано, що у системі освіти дорослих Польщі іноземні мови вивчають у таких закладах як: початкові школи для дорослих, середні школи для дорослих, поліцеальні школи, заклади післядипломної освіти, центри неперервної освіти, кваліфікаційні професійні курси, центри професійної та неперервної освіти, професійні курси (курси загальних компетентностей, заочні курси, курси підготовки до складання екзамену matura та ін.), центри зайнятості, народні університети, відкриті університети, університети третього віку, будинки культури, школи при посольствах країн, приватні школи іноземних мов, установи корпоративного навчання.

Науковий пошук засвідчив, що передумовами виникнення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі були такі: європейський вектор розвитку освітньої політики держави (1989 р.), зміна нормативно-правової бази (90-ті роки ХХ ст.), розвиток міжнародного співробітництва, приєднання Польщі до єдиного Європейського освітнього простору (1999 р.), можливості працевлаштування в країнах Європи, збільшення трудової та академічної мобільності (90-ті рр. ХХ ст.), збільшення інтересу до західноєвропейських мов серед усіх верств населення (кінець 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.), розвиток неформальної освіти (початок 90-х рр. ХХ ст.), підвищення інтересу до комунікативних методик вивчення іноземних мов тощо.

У другому розділі **«Зміст, форми та методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих»** схарактеризовано теоретичні, організаційні та методичні особливості підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих, проаналізовано досвід практичної та науково-дослідної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, розглянуто провідні як інноваційні, так і традиційні форми й методи зазначеної підготовки.

Як свідчить проведене дослідження, підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих здійснюється на магістерському рівні філологічних і гуманітарних факультетів класичних та педагогічних університетів (Академія Ignatianum в Кракові, Вармінсько-Мазурський університет, Варшавський університет, Вроцлавський університет, Гданський університет, Жешувський університет, Лінгвістична вища школа в Варшаві, Опольський університет, Познанський університет імені Адама Міцкевича, Університет імені Яна Длугоша в Ченстохові та ін.) протягом двох років навчання.

Установлено, що розробкою теоретичних питань підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих займалися М. Дереновський (M. Derenowski), М. Фієма (M. Fiema), Х. Коморовська (H. Komorowska), А. Ніжегородцев (A. Niżegorodcew), М. Павлак (M. Pawlak), М. Сова (M. Sowa) та інші. Названі фахівці визначили мету, завдання й особливості підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих (реалізація індивідуальної траєкторії навчання з урахуванням особистих інтересів здобувачів і проектування їхнього кар'єрного шляху; стандартизація та міждисциплінарний характер змісту освіти; прикладний характер освітніх програм; інтеграція традиційних та інноваційних форм і методів навчання; відповідність освітніх програм вимогам ринку праці та ін.).

Метою такої підготовки є формування кваліфікованих і конкурентоспроможних, соціально й професійно мобільних педагогів, які вільно володіють професійними знаннями, здатні до ефективної роботи за фахом у школах і установах для дорослих на рівні світових стандартів, готові до постійного професійного вдосконалення. *Завданнями підготовки* майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих є: оволодіння теоретичними знаннями з педагогіки й психології, іноземних мов та методики їх викладання; набуття навичок науково-дослідницької і практичної діяльності в системі освіти дорослих; формування готовності до майбутньої професійної діяльності, що ґрунтується на необхідних фахових знаннях, уміннях, навичках і соціальних компетентностях; усвідомлення майбутніми фахівцями змісту професійної діяльності викладача іноземних мов у системі освіти дорослих (М. Фієма (M. Fiema), Н. Гуральчик (N. Góralczyk), М. Кіліан (M. Kilian), М. Сова (M. Sowa), А. Ярошевська (A. Jaroszevska) та інші).

Теоретична підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у Польщі ґрунтується на компетентнісному підході, що передбачає оволодіння такими компетентностями, як: комунікативна, лінгвістична, психолого-педагогічна, дидактична, діагностична, прогностична, інтерактивна, міжкультурна, соціальна, самоосвітня, тощо. Водночас домінантою означеної професійної підготовки є активна науково-дослідницька діяльність в галузі філології, методики навчання іноземних мов або психолінгвістики.

Змістовий компонент підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих складається з фахової, психолого-педагогічної, дидактичної, науково-дослідницької та практичної підготовки. Навчальні програми вибудовуються за принципом диверсифікації.

Більшість годин (2/3 від загальної кількості – 80 кредитів ECTS) відведено на фахову підготовку, яка триває протягом чотирьох семестрів і здійснюється за такими видами мовленнєвої діяльності: читання, письмо, говоріння, аудіювання. Зміст навчальних дисциплін відповідає Загальноєвропейським Рекомендаціям з мовної освіти та передбачає оволодіння іноземною мовою з побутової та професійної тематики з урахуванням культурної специфіки країни, мова якої вивчається. Зміст фахових дисциплін відображено в автентичних підручниках для дорослих провідних світових видавництв, як-то: *Cambridge University Press, Express Publishing, Macmillan Publishers, National Geographic Learning, Oxford University Press, Cornelsen, Hueber, Klett-Langenscheidt, CLE International, Edilingua, Edelsa* та ін. Окрема увага під час фахової підготовки приділяється розширенню словникового запасу з певних галузей знань (бізнес, право, медицина, інформаційні технології тощо) та роботі з різними типами дискурсу (розмовний, віковий, статевий, соціальний (політика, релігія, медіа), економічний тощо).

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих здійснюється протягом першого року навчання і передбачає вивчення таких дисциплін: «Педагогічна психологія», «Педагогіка молоді з елементами андрагогіки», «Андрагогіка», «Соціально-освітня психологія», «Сучасні педагогічні тенденції», «Педагогіка на різних освітніх етапах», «Психологія на різних освітніх етапах», «Вступ до освіти дорослих з елементами прикладної лінгвістики», «Сучасні проблеми освіти людини», «Вступ до психолінгвістики» та ін.

Зміст дидактичної підготовки, яка відбувається в другому семестрі, включає вивчення дисциплін: «Загальна дидактика», «Культура мовлення та постановка голосу», «Інформаційні технології в дидактиці» тощо.

Підкреслено, що методичні особливості означеної підготовки ґрунтуються на використанні комунікативного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів. До дисциплін цього циклу належать «Предметна дидактика – викладання англійської мови», «Сучасні тенденції викладання іноземних мов», «Нові теорії засвоєння мови», «Нові технології у викладанні іноземних мов», «Методичний практикум», «Дидактика навчання іноземних мов для спеціальних цілей», «Тестування та оцінювання під час вивчення іноземних мов для спеціальних цілей» та ін.

Науковий пошук засвідчив, що практична підготовка є обов'язковим компонентом підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих протягом усього періоду навчання. Здобувачі освіти другого магістерського рівня проходять спочатку психолого-педагогічну, а потім – дидактичну практику, яка відбувається на базі закладів освіти для дорослих, курсів іноземних мов (як при університетах, так і в приватних структурах), закладів корпоративного навчання, літніх мовних шкіл, будинків культури тощо. Загалом, на практичну підготовку відводиться до 150 годин.

Вагомою складовою підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих є науково-дослідницький компонент. Здобувачі вищої освіти обов'язково займаються науково-дослідницькою роботою, яка передбачає написання та публічний захист кваліфікаційної праці у

сфері лінгвістичних досліджень, методики викладання іноземних мов або психолінгвістики. Робота над магістерським дослідженням починається з першого семестру і триває впродовж усього циклу навчання.

Освітній процес передбачає використання як традиційних, так й інноваційних форм і методів навчання. До традиційних методів належать: лекція, практичні заняття, семінарські заняття, індуктивний метод, аудіолінгвальний метод, методи роботи з книгою, методи драматизації (мімічна, пантомімічна та театральна постановка, рольова гра), індивідуальна робота, робота в парах та групах, публічний виступ, сократів діалог, дискусія, підготовка звітів, метод керованого спостереження, програвання фрагментів уроків під час навчальних занять (*'uczenia się przez nauczanie'*), перегляд записів фрагментів уроків з подальшим обговоренням тощо.

Серед інноваційних форм та методів навчання слід виділити мінілекції, тренінги, самостійне формулювання майбутніми фахівцями правил, метод «станції завдань» (*stacje zadaniowe*) (здобувачі освіти у малих групах опрацьовують матеріал, який розподілено у вигляді маршруту із завданнями-станціями), використання методу ментальних карт (передбачає застосування техніки візуалізації мислення через схеми, малюнки тощо), мозковий штурм, робота в трійках, які постійно змінюються, проектна робота, метод «*case study*», змішане навчання (*blended learning*), модель перевернутого класу тощо.

У ході підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих також використовується широкий діапазоном аутентичних матеріалів: інтерв'ю, статті з преси / Інтернету, фейлетони, художні оповідання, пісні, вірші, оголошення, кулінарні рецепти, листи, рекламні тексти, тексти новин, усні повідомлення, діалоги, монологи, звіти, проспекти тощо.

Серед засобів навчання варто назвати друковані матеріали та технічні засоби навчання (мультимедійні технології, комп'ютерні та мобільні додатки, блоги в сфері освіти (*edublog*) та відеоблоги (*vlog*)).

У третьому розділі «**Удосконалення підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України до професійної діяльності в системі освіти дорослих на основі використання ідей досвіду Польщі**» з'ясовано сучасний стан підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти України, здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки зазначених фахівців у системі освіти дорослих в Польщі та в Україні, розроблено рекомендації щодо практичного використання ідей та досвіду Польщі в системі вищої освіти України.

Компаративний аналіз систем підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в сфері освіти дорослих у Польщі та в Україні здійснено за такими показниками: нормативно-правове, методичне й організаційне забезпечення освітнього процесу; його змістове наповнення; особливості практичної та науково-дослідницької підготовки.

З'ясовано, що підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти України здійснюється на філологічних факультетах класичних університетів за напрямом підготовки «викладач» та в педагогічних університетах за напрямом підготовки «філолог» або

«вчитель / викладач мов» із таких галузей знань, як: 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія» або 01 «Освіта» за спеціальністю 014 «Середня освіта» (за предметними спеціалізаціями) – 014.02 «Середня освіта» (мова і література (з певної мови)). Підготовка педагогів-мовників регламентована Стандартом вищої освіти в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія», у якому зазначено цілі, перелік компетентностей і результатів навчання, форми атестації здобувачів вищої освіти. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 014.02 Середня освіта (мова та література із зазначенням мови) наразі не розроблений.

До закладів, які в Україні здійснюють підготовку викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих належать: Волинський національний університет імені Лесі Українки, Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка, Національний університет «Острозька академія», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харківський національний педагогічному університет імені Г.С. Сковороди, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка тощо.

Заклади вищої освіти України мають широкі автономні права з питань укладання освітніх програм підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Кожен заклад самостійно визначає концепцію та зміст навчання, особливості практичної та науково-дослідницької підготовки. У закладах вищої освіти України не ведеться вузькоспеціалізована підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих. Деякі її елементи інтегровано до змісту навчальних програм («Ділова іноземна мова», «Методика викладання іноземних мов на мовних курсах», «Особливості професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов: європейський досвід», «Вступ до психолінгвістики»).

Виявлено загальні тенденції щодо підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у Польщі та Україні, а саме: підготовка ґрунтується на положеннях Європейського та національного законодавства, здійснюється на другому (магістерському) рівні вищої освіти, базується на використанні «Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти» та компетентнісного підходу, зміст освіти передбачає цикл обов'язкових дисциплін і дисциплін за вільним вибором здобувачів, використання інтерактивних методів і прийомів навчання, виконання науково-дослідної роботи та деякі інші.

Відмінними рисами в підготовці майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих є: формулювання результатів навчання дорослих у Стандарті підготовки майбутніх викладачів (у Польщі Стандарт містить результати навчання, що передбачають подальшу професійну діяльність у системі освіти дорослих, а в Україні Стандарт з філологічної освіти не містить подібних результатів навчання); умови вступу (у Польщі умови вступу встановлюються кожним ЗВО самостійно, в Україні всім абітурієнтам необхідно скласти єдиний вступний іспит (ЄВІ)); кількість іноземних мов, що вивчаються (у Польщі вивчається одна іноземна мова, вивчення другої іноземної мови не є обов'язковим, в Україні здобувачі освіти переважно вивчають дві-три іноземні мови); необхідність складати міжнародний іспит з іноземної мови під час навчання у ЗВО (у Польщі складання міжнародного іспиту з володіння іноземною мовою на рівні C1/C2

є обов'язковим, в Україні такий іспит не є обов'язковим); мова викладання дисциплін психолого-педагогічної підготовки (у Польщі дисципліни психолого-педагогічної підготовки викладаються іноземною мовою, а в Україні – українською); наявність в освітніх програмах модулів або дисциплін з андрагогіки (у Польщі у переважній більшості ОП такі дисципліни наявні, в Україні – тільки в деяких ОП); наявність дисциплін з вивчення іноземних мов професійного спрямування (у Польщі опанування цими дисциплінами є обов'язковою складовою більшості ОП, в Україні – тільки в окремих ЗВО); наявність дисциплін з методики викладання іноземних мов за професійним спрямуванням і підготовки дорослих до складання міжнародних іспитів з іноземних мов (у Польщі – подібні дисципліни включені в більшість ОП підготовки майбутніх викладачів, в Україні – ні); вимоги до проходження майбутніми фахівцями практичної підготовки (у Польщі практична підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих відбувається безпосередньо в осередках освіти дорослих, в Україні – в ЗВО та закладах загальної середньої освіти).

Вивчення теорії та практики підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності у системі освіти дорослих дало змогу визначити можливості використання педагогічно цінних ідей та досвіду Польщі для удосконалення вищої освіти в Україні.

На загальнодержавному рівні: розробити Стандарт підготовки майбутніх викладачів іноземних мов із зазначенням рівня володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти; відобразити підготовку майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у Стандарті, що унормує фахові і загальні компетентності, результати навчання.

На рівні закладів вищої освіти, які здійснюють фахову підготовку майбутніх викладачів іноземних мов до роботи в системі освіти дорослих: розширити міжнародну співпрацю, участь здобувачів вищої освіти і викладачів у програмах мобільності, грантових проєктах для надання майбутнім викладачам іноземних мов можливості перебування в лінгвокультурному середовищі; використовувати можливості віртуального обміну програми «Горизонт Європа» для реального спілкування з дорослими особами різного віку; передбачати в змісті освітніх програм нормативні дисципліни з основ навчання дорослих («Андрагогіка», «Педагогіка на різних освітніх етапах» тощо) та вибіркові – з вивчення іноземних мов професійного спрямування («Ділова іноземна мова», «Англійська для юристів», «Англійська для медичних працівників», «Англійська в сфері ІТ-технологій», «Англійська в сфері туризму» та ін.); удосконалювати методичну підготовку майбутніх викладачів шляхом вивчення методики навчання іноземних мов за професійним спрямуванням; викладати дисципліни психолого-педагогічного циклу іноземною мовою; реалізовувати інтегроване навчання (наприклад, вивчення літератури під час вивчення мов); запроваджувати практичну підготовку фахівців на базі закладів чи осередків навчання дорослих.

На рівні діяльності кафедр, що відповідають за професійну підготовку майбутніх викладачів іноземних мов: вивчати й популяризувати педагогічно цінний досвід підготовки майбутніх викладачів Польщі та провідних країн світу до професійної діяльності в системі освіти дорослих; відпрацьовувати методичні

прийоми під час проведення навчально-методичних семінарів та тренінгів; використовувати метод змішаного навчання, модель перевернутого класу, метод керованого спостереження; мотивувати здобувачів вищої освіти до складання міжнародних іспитів з іноземної мови, що значно підвищить їхні можливості подальшого працевлаштування в системі освіти дорослих.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів наукового пошуку, аналіз джерельної бази й особистих спостережень дали підстави для таких **висновків**.

1. У дисертації відповідно до мети й завдань дослідження простежено теорію та практику підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих. З'ясовано стан наукової розробки зазначеної проблеми. Установлено, що проблема підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих не була предметом наукового вивчення, що й зумовило науковий пошук у цьому напрямі.

У дисертації було визначено зміст таких понять, як: «викладач», «викладач іноземних мов», «дорослість», «дорослий учень», «професійна діяльність», «освіта», «освіта дорослих», «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов».

Під провідним терміном «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до роботи в системі освіти дорослих» розуміємо процес оволодіння здобувачем другого рівня вищої освіти теоретичними знаннями у сфері навчання іноземних мов, формування міжкультурної компетентності майбутнього викладача, оволодіння практичними вміннями й навичками викладання іноземних мов особам різного віку, формування готовності майбутнього педагога до здійснення професійної діяльності в осередках навчання дорослих, розвиток його наукового мислення в умовах реалій, що швидко змінюються.

2. У дисертації схарактеризовано систему освіти дорослих, яка є невід'ємною складовою інтегральної системи освіти Польщі, має нормативно-правове забезпечення, є варіативною і гнучкою, відповідає освітнім потребам дорослих. З'ясовано, що вивчення іноземних мов відбувається як в закладах формальної (школи для дорослих, заклади післядипломної освіти), так і неформальної (комерційні курси, корпоративне навчання, університети третього віку тощо) освіти.

Серед передумов виникнення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі слід назвати: переорієнтацію зовнішньої політики країни на євроінтеграцію, зміну нормативно-правової бази відповідно до європейських вимог, розвиток торгівельно-економічної співпраці з країнами ЄС, можливість працевлаштування в країнах Європи, приєднання Польщі до єдиного Європейського освітнього простору, збільшення інтересу дорослих до західноєвропейських мов та деякі ін.

3. З'ясовано, що нормативно-правове регулювання підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі базується на загальноєвропейських нормативно-правових документах та на національних законодавчих актах. Здобути кваліфікацію викладача іноземних мов в системі освіти

дорослих можна протягом двох років навчання, закінчивши магістратуру філологічних і гуманітарних факультетів класичних і педагогічних університетів.

Зміст підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих складається з фахової («Практичний курс англійської мов», «Іноземна мова», «Іноземна мова професійного спрямування»), психолого-педагогічної («Андрагогіка», «Соціально-освітня психологія», «Педагогіка на різних освітніх етапах», «Вступ до освіти дорослих з елементами прикладної лінгвістики», «Сучасні проблеми освіти людини», «Вступ до психолінгвістики»), дидактичної («Загальна дидактика», «Інформаційні технології в дидактиці») та методичної («Нові технології у викладанні іноземних мов», «Методика навчання іноземних мов для спеціальних цілей», «Тестування та оцінювання під час вивчення іноземних мов для спеціальних цілей») складових.

Важливою складовою підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих є педагогічна практика, яка проходить в осередках освіти дорослих: на курсах іноземних мов, в будинках культури, в умовах корпоративного навчання, в літніх мовних школах тощо. Заключним етапом підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих є виконання науково-дослідницької роботи з лінгвістики, методики навчання іноземних мов або психолінгвістики.

Під час професійної підготовки майбутніх викладачів використовуються як традиційні (лекція, методи роботи з книгою, індуктивний метод, драматизація тощо) так і інноваційні методи навчання (проектна робота, використання мнемотехнік, змішане навчання, модель перевернутого класу, метод «станції завдань», метод «case study» тощо).

4. У дисертації проведено компаративний аналіз систем підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих в Польщі та в Україні за такими показниками: нормативно-правове забезпечення; організаційне забезпечення; змістове наповнення; методичне забезпечення; практична та науково-дослідна підготовка.

На основі порівняльного аналізу визначено можливості використання педагогічно цінних ідей та польського досвіду для удосконалення змісту вищої освіти в Україні на загальнодержавному рівні (розробити Стандарт підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, врахувати необхідність розвитку компетентностей з навчання іноземних мов дорослих), рівні закладів вищої освіти (розширити міжнародну співпрацю, впровадити в ОП підготовки майбутніх викладачів іноземних мов дисципліни з основ навчання дорослих), рівні діяльності кафедр (опанувати педагогічно цінний досвід зарубіжних країн світу з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих, впроваджувати інноваційні методи навчання іноземних мов, заохочувати здобувачів освіти до складання міжнародних іспитів з іноземних мов).

Серед перспективної тематики подальших досліджень проблеми визначено: порівняльний аналіз змісту, форм, методів і засобів підготовки викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах післядипломної освіти Польщі та України; становлення й розвиток питань підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі

на різних історичних етапах; особливості підготовки викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у країнах Західної Європи, Північної Америки та Далекого Сходу.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Статті в наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних

1. Васильєва М.П. Особливості діяльності викладача іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Молодь і ринок*. 2018. №10 (165). С. 126-130.
2. Васильєва М.П. Психолого-педагогічні особливості організації викладання іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 16. С. 52 – 55.
3. Васильєва М.П. Співвідношення педагогічних і андрагогічних основ навчання іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. № 69. С. 31-35.
4. Васильєва М.П. Організаційно-педагогічні засади підготовки викладачів іноземної мови до професійної діяльності в системі освіти дорослих Республіки Польща. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 74. С. 9-13.

Статті в іноземних наукових періодичних виданнях

5. Vasylieva M.P. General Characteristics of a Multi-aged English Classroom and the Ways of Teaching It. *Science and Education in a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. VIII (83). Issue: 203. P. 44-46.

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Васильєва М.П. Особливості застосування психолого-педагогічного інструментарію викладача іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Сучасна педагогіка та психологія: методологія, теорія і практика* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28-29 вересня 2018 р. Київ, 2018. С. 81-84.
7. Васильєва М.П. Features of Teaching a Foreign Language in a Multi-aged group under the Conditions of Language Schools. *Сучасний рух науки* : Матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-2 жовтня 2018 р. Дніпро, 2018. С. 88 – 92.
8. Васильєва М.П. Психолого-педагогічні умови навчання іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє* : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 5-6 жовтня 2018 року). Київ, 2018. С.20– 23.
9. Васильєва М.П. Концептуальні засади підготовки викладачів іноземної мови до роботи в різновіковій навчальній групі. *Розвиток сучасної освіти і науки* : результати, проблеми, перспективи. Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг, 2018. С. 85 – 87.
10. Васильєва М.П. Навчання упродовж життя через набуття дорослими усвідомлено необхідних компетенцій. *Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій* : матеріали II Всеукр. наук. конф. 26-27 жовтня 2018 рік. Частина 1. Дніпро, 2018. С. 178 – 179.

11. Васильєва М.П. Особливості професійної діяльності викладача іноземної мови в умовах курсового навчання. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки* : Збірник наукових робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 листопада 2018 р., м. Одеса). Одеса, 2018. Ч. 1. С. 115-118.

12. Vasylieva M. Methods of Teaching a Foreign Language in a Multi-aged Group of Learners. *Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. 24 жовтня 2018 р. Харків : Харківський торгівельно-економічний інститут КНТЕУ, 2018. С. 37-39.

13. Васильєва М.П. Особливості викладання іноземної мови слухачам похилого віку. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук. конф. 29-30 березня 2019 р., м. Дніпро. Частина I. Дніпро, 2019. С. 120-122.

14. Васильєва М.П. Принципи викладання іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Педагогіка і психологія: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі* : Збірник наукових робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (19-20 квітня 2019 р., м. Одеса). Одеса, 2019. Ч. 2. С. 103-106.

15. Васильєва М.П. Особливості викладання іноземної мови підліткам у системі неформальної освіти. *Психологія та педагогіка у XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 31 травня – 1 червня 2019 року). Київ, 2019. С. 144-147.

16. Васильєва М.П. Структура педагогічної компетентності викладача іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти* : Збірник тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, Україна, 26-27-27 липня 2019 р.). Харків, 2019. С. 60-64.

17. Васильєва М.П. Features of Foreign Language Teaching in a Multi-Aged Group of Learners. *Теоретичні та прикладні аспекти розвитку науки (частина I)* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 30-31 січня 2020 року. Київ: МЦНіД, 2020. С. 53- 54.

18. Васильєва М.П. A Foreign Language Teacher's Competencies which are Needed for Working with a Multi-Aged Group of Learners. *Концептуальні шляхи розвитку науки (частина I)* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 14-15 травня 2020 року. К.: МЦНіД, 2020. С. 24-26.

19. Васильєва М.П. Структура особистісних якостей викладача іноземної мови в різновіковій навчальній групі. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі : літні диспути* : тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-2 серпня 2019 р. Дніпро, 2019. С. 73-77.

20. Васильєва М.П. Особливості підготовки викладачів іноземної мови до професійної діяльності в системі освіти дорослих Республіки Польща. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути* : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 17-18 серпня 2020 р. Дніпро, 2020. С. 94 – 95.

21. Васильєва М.П. Підготовка викладачів іноземних мов до роботи в системі освіти дорослих Польщі в умовах післядипломної освіти. *Концептуальні шляхи*

розвитку науки та освіти : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 3-4 жовтня 2020 року. Львів, 2020. С. 39-40.

22. Васильєва М.П. Стан підготовки викладачів іноземної мови до професійної діяльності в системі освіти дорослих в Україні. *Сучасні перспективи розвитку науки* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 30-31 жовтня 2020 року. К.: МЦНІД, 2020. С. 15-16.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

23. Васильєва М.П., Леонтьєва О.Ю. English for Post-graduate Students. Англійська мова для аспірантів : навчальний посібник. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. 57 с.

24. Vasylieva M. P., Kabanskaya O. S. Using Competency-Based Approach for Training Future Foreign Language Teacher to Work with a Multi-aged Group of Learners. *Theory and Practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine* : monograph / edit. I. M. Trubavina, S. T. Zolotukhina. - Vienna: Premier Publishing, 2019. P. 357-361.

25. Васильєва М.П. Характеристика труднощів, які виникають у слухачів під час вивчення іноземної мови в різновіковій навчальній групі та шляхи їх подолання. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. Львів. 2019. № 17, С. 13-16.

26. Васильєва М.П. Teaching Adults a Foreign Language under the Conditions of a Multi-Aged Group of Learners. *Науковий журнал «Альманах науки»*. 2020. № (36). С. 18-20.

27. Васильєва М.П. Підготовка викладачів іноземних мов до професійної діяльності в сфері освіти дорослих в Варшавському університеті Республіки Польща. *Соціально-гуманітарний вісник*. Харків : СГ НТМ «Новий курс». 2020. Вип. 35. С. 55-57.

28. Васильєва М.П., Безкоровайна О. Л., Щебликіна Т. А. Усі вправи в граматики англійської мови : навчальний посібник. Харків, 2020. 320 с.

АНОТАЦІЇ

Васильєва М.П. Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (015 – професійна освіта). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021.

У роботі з'ясовано стан дослідження порушеного питання в науково-педагогічній літературі Польщі і України, визначено термінологічне поле дослідження, надано характеристику системи освіти дорослих Польщі, визначено передумови становлення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих. Схарактеризовано теорію і практику зазначеної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Досліджено сучасний стан підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти України, здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів

іноземних мов до роботи в зазначеній системі в Польщі та в Україні, розроблено рекомендації щодо практичного використання педагогічно-цінного досвіду Польщі в системі вищої освіти України.

Ключові слова: викладач, іноземна мова, підготовка, система освіти дорослих, професійна діяльність, Польща, освітня програма, зміст, форми, методи навчання.

Васильева М.П. Подготовка будущих преподавателей иностранных языков в высших учебных заведениях Польши к профессиональной деятельности в системе образования взрослых. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования (015 - профессиональное образование). Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2021.

В работе рассмотрено состояние исследования данного вопроса в научно-педагогической литературе Польши и Украины, определено терминологическое поле исследования, охарактеризована системы образования взрослых Польши, определены предпосылки становления идеи подготовки будущих преподавателей иностранных языков в учреждениях высшего образования Польши к профессиональной деятельности в системе образования взрослых. Дана характеристика теории и практики указанной подготовки будущих преподавателей иностранных языков. Исследовано современное состояние подготовки будущих преподавателей иностранных языков к профессиональной деятельности в системе образования взрослых в учреждениях высшего образования Украины, осуществлен сравнительно-педагогический анализ подготовки будущих преподавателей иностранных языков к работе в указанной системе в Польше и в Украине, разработаны рекомендации по практическому использованию педагогически ценного опыта Польши в системе высшего образования Украины.

Ключевые слова: преподаватель, иностранный язык, подготовка, система образования взрослых, профессиональная деятельность, Польша, образовательная программа, содержание, формы, методы обучения.

Vasylieva M. P. Preparation of Future Foreign Language Teachers in Higher Educational Institutions of Poland for Professional Activity in the System of Adult Education. - Manuscript.

Thesis for obtaining Doctor of Philosophy Degree in Pedagogy, specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education (015 – Professional Education). H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. Kharkiv, 2021.

The comparative and pedagogical analysis of the problem of preparation of future foreign languages teachers in higher educational institutions of Poland for professional activity in the system of adult education is carried out. The state of the research of the problem in the psychological and pedagogical literature of Poland and Ukraine is clarified. The terminological apparatus of the research is defined. The definitions of the terms

“teacher”, “foreign language teacher”, “professional preparation”, “adult education system”, “preparation of future foreign language teachers” are given. The system of adult education in Poland is characterized. Foreign languages are taught at the educational establishments within both formal and informal education systems. The preconditions of preparation of foreign language teachers to work in the system of adult education in Polish higher educational institutions are outlined. Some of them are: the European vector of the state education policy development, changes in legislation, international cooperation development, etc. The preparation of future foreign languages teachers to work in the system of adult education is carried out on the basis of both European and Polish legislation. The theoretical, organizational, content-based and methodological features of future foreign language teachers’ preparation for professional activity in the system of adult education in Polish higher educational institutions are characterized. Future foreign language teachers are taught at the second stage of education of the departments of foreign languages at Polish higher educational institutions. The curriculum is competency-based. To work in the system of adult education future teachers have to develop linguistic, psychological-pedagogical, communicative, intercultural, didactic, interactive and other competencies. In addition to studying foreign language courses, future teachers study Pedagogy, Psychology, Didactics, Voice Emission, and Methods of Foreign Language Teaching. Courses that involve preparation to work in the system of adult education include: “Andragogy”, “Current Pedagogical Trends”, “Pedagogy on Particular Educational Stages”, “Introduction to Adult Education with Elements of Applied Linguistics” and others. The content of language education is based on the provisions of The Common European Framework of Reference for Languages. Authentic materials are used. Future teachers enlarge their vocabulary in various fields (business, law, medicine, ICT, etc.). Future teachers are taught on the basis of communicative, activity-based and student-oriented learning. Both traditional and innovative methods are used. Teaching aids include printed materials, multimedia technologies, computer or mobile applications, edublogs and blogs, etc. Features of foreign language teachers’ practical and scientific-research preparation are clarified. Teaching practice is carried out at school for adults, foreign language schools, etc. Scientific research preparation involves writing a master’s thesis in the field of Linguistics, Methods of Foreign Language Teaching or Psycholinguistics. The current state of future foreign language teachers’ preparation for professional activity in the system of adult education in higher educational institutions of Ukraine is investigated. The comparative pedagogical analysis of features of future foreign language teachers’ preparation for work in the system of adult education in Poland and Ukraine is carried out. The following criteria were considered: normative and legislative provision, organization of education, methods of teaching, practical and scientific-research preparation. Common and distinctive features of preparation of foreign language teachers to work in the system of adult education are distinguished. The practical recommendations for the implementation of pedagogically-valuable Polish experience in the system of higher education of Ukraine are developed. The recommendations are to be applied at the national level, at the level of higher educational institutions, at the level of university departments.

Key words: teacher, foreign language, preparation, adult education system, professional activity, Poland, educational programme, content, forms, teaching methods.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0.9. Тир. 100 прим. Зам. № 115-21.
Підписано до друку 03.03.2021. Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.

СТИЛЬ ®
ИЗДАТ
ТИПОГРАФИЯ
www.stil-izdat.com